

بررسی تهدید در ماده ۴۳ و ۶۶۸ یا ۶۶۹ قانون مجازات اسلامی

حامد هادی

چکیده: فرض کنید تهدیدی صورت می گیرد و این تهدید از مصادیق ماده ۶۶۸ یا ۶۶۹ ق. م. ا. می باشد. و همچنین این تهدید منجر به یک نتیجه مجرمانه دیگری نیز شده است که به استناد ماده ۴۳ ق. م. ا. آنرا می توان از مصادیق معاونت در جرم شناخت. حال با توجه به اطلاقی که در ماده ۶۶۸ یا ۶۶۹ داریم، مجازات این عمل مجرمانه چیست؟ پاسخ این پرسش را از نظر چند تن از اساتید حقوق جزا در این نوشته می خوانید.

مکتوب پاسخی دستگیر نشد و چنین سؤالی باید پاسخ داده شود. بنابراین به ناچار برای رسیدن به یک پاسخ قابل قبول به اساتید برجسته حقوق مراجعه می کنیم.

بعضی از اساتید به سئوال فوق الذکر چنین پاسخ فرموده اند:

«تهدید در ماده ۶۶۹ صرف تهدید است و لازم نیست جرم دیگری واقع شود. ولی در معاونت باید تهدید صورت گرفته و جرم دیگری نیز واقع شود. بنابراین اگر تهدیدی منجر به نتیجه مجرمانه شود، فقط مجازات معاونت را خواهد داشت. چون معاونت یک عنوان خاص است. و اگر تهدید به ارتکاب جرم، منتهی به جرم شخص تهدید شده شود طبق قانون شخص تهدید کننده معاون جرم است.

همین که برای معاونت حکم خاصی در ماده ۴۳ ق. م. ا. آمده است، تهدیدی که منجر به نتیجه مجرمانه شود از شمول اطلاق ماده ۶۶۹ خارج می شود، ماده ۶۶۹ مطلق است و ماده ۴۳ مقید است. و مقید همیشه سر جای خودش باقی می ماند و مطلق مقید را در بر نمی گیرد.

تهدید اگر از مصادیق معاونت باشد شخص تهدید کننده به دو مجازات محکوم نمی شود. فقط مجازات معاونت را خواهد داشت. ولی اگر تهدید، صرف تهدید باشد، و از مصادیق ماده ۶۶۹ باشد، یک جرم مستقلی شناخته شده و مجازات مذکور در آن ماده را خواهد داشت.» (۲)

بعضی از اساتید دیگر بر این عقیده اند: « قصد به انجام یک عمل مجرمانه قابل تجزیه نیست. یک شخص در آن واحد نمی تواند دو قصد داشته باشد. فقط یک قصد می تواند داشته باشد. بهرحال وقتی یک معاونتی در جرمی انجام می گیرد قصد در آن مطرح است. ولی نمی شود بگوئیم قصد از تهدید به قتل برای سرقت در آن واحد هم ترساندن شخص تهدید شده است هم

صورت می گیرد و این تهدید از مصادیق ماده ۶۶۸ یا ۶۶۹ ق. م. ا. می باشد. و همچنین این تهدید منجر به یک نتیجه مجرمانه دیگری نیز شده است که به استناد ماده ۴۳ ق. م. ا. آنرا می توان از مصادیق معاونت در جرم شناخت. حال با توجه به اطلاقی که در ماده ۶۶۸ یا ۶۶۹ داریم، مجازات این عمل مجرمانه چیست؟ مثلاً شخص (الف) شخص (ب) را تهدید به قتل می کند و به او می گوید اگر فلان مال شخص (ج) را سرقت نکنی تو را می کشم شخص (ب) از ترس جان دست به سرقت آن مال می زند. حال مجازات این شخص تهدید کننده یعنی شخص (الف) چیست؟

آیا مجازات این عمل مجرمانه را به خاطر

تهدید در لغت به معنی ترسانیدن و بیم دادن است. در قوانین کیفری نیز همان معنی عرفی و لغوی مراد است و مقصود از آن واداشتن دیگری است به ارتکاب جرم، چندانکه ترس از عاقبت فعل یا ترک فعل مذکور فاعل را مطیع ساخته باشد.

اینکه ماده ۶۶۹ اطلاق داشته و موخر است، فقط مجازات ذکر شده در این ماده بدانیم؟ یا به خاطر اینکه جرم به نتیجه مجرمانه منتهی شده، طبق ماده ۴۳ ق. م. ا. فقط مجازات معاونت بدانیم؟ یا اینکه، این عمل مجرمانه را از مصادیق تعدد معنوی جرم بشناسیم؟ (یک عمل واحد، دو عنوان مجرمانه) الف - جرم خاص تهدید ب - معاونت در جرم سرقت و مجازات این عمل مجازات اشد خواهد بود. یا این عمل مجرمانه را از مصادیق تعدد مادی جرم بشناسیم؟ بخاطر اینکه در واقع این تهدید دو نوع تهدید بوده یک تهدید به قتل بوده است و یک تهدید بقصد معاونت در جرم سرقت بوده است. که در اینجا مجازات آنها جمع می شود. پس از تحقیقات مختلف از کتب و منابع

آیا تهدید در ماده ۴۳ ق. م. ا. مشمول تهدید ذکر شده در مواد ۶۶۸ یا ۶۶۹ ق. م. ا. می شود؟ ابتدا برای روشن شدن بحث تعریفی از تهدید ارائه می دهیم.

تعریف تهدید: « تهدید در لغت به معنی ترسانیدن و بیم دادن است. در قوانین کیفری نیز همان معنی عرفی و لغوی مراد است و مقصود از آن واداشتن دیگری است به ارتکاب جرم، چندانکه ترس از عاقبت فعل یا ترک فعل مذکور فاعل را مطیع ساخته باشد.» (۱)

برای مقایسه بین مواد مورد بحث بهتر است متن مواد فوق الذکر را بیاوریم سپس طرح بحث نمایم.

ماده ۴۳ ق. م. ا. « اشخاص زیر معاون جرم محسوب و با توجه به شرایط و امکانات خاطی و دفعات و مراتب جرم و تأدیب از وعظ و تهدید و درجات تعزیر، تعزیر می شوند.

۱ - هرکس دیگری را تحریک یا ترغیب یا تهدید یا تطمیع به ارتکاب جرم نماید و یا بوسیله دسیسه و فریب و نیرنگ موجب وقوع جرم شود....»

ماده ۶۶۸ ق. م. ا. « هرکس با جبر و قهر یا با اکراه و تهدید دیگری را ملزم به دادن نوشته یا سند یا امضاء یا مهر نماید و یا سند یا نوشته ای که متعلق به او یا سپرده به او می باشد را از وی بگیرد به حبس از سه ماه تا دو سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.»

ماده ۶۶۹ ق. م. ا. « هرگاه کسی دیگری را به هر نحو تهدید به قتل یا ضررهای نفسی یا شرفی یا مالی و به افشاء سری نسبت به خود یا بستگان او نماید، اعم از اینکه این واسطه تقاضای وجه یا مال یا تقاضای انجام امر یا ترک فعل را نموده یا ننموده باشد به مجازات شلاق تا (۷۴) ضربه یا زندان از دو ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.»

سؤالی مطرح است. فرض کنید تهدید

معاونت در سرقت انجام گرفته است. اگر تهدید برای سرقت بوده قصد از آن متوجه سرقت بوده و مجازات معاونت را دارد. اگر تهدید فقط برای ترسانیدن بوده قصد آن متوجه جرم خاص تهدید بوده است و مجازات ماده ۶۶۹ ق.م.ا. را خواهد داشت. در کل مجازات به قصد شخص تهدید کننده بستگی دارد. اگر بتوان فرضی کرد که تهدیدی انجام گرفته و هم مشمول ماده ۴۳ ق.م.ا. (معاونت) و هم مشمول ماده ۶۶۹ ق.م.ا. باشد. تعدد معنوی در جرم وجود خواهد داشت که مجازات اشد را اعمال می کنیم.» (۳)

بعضی از اساتید دیگر بر این عقیده اند: «ماده ۴۳ ق.م.ا. در واقع معاون را تعریف کرده است و مجازات معاون را تعیین نکرده است. ولی ماده ۶۶۹ ق.م.ا. در قسمت حقوق جزای اختصاصی قانون مجازات اسلامی آمده است. باید گفت در حقوق جزای اختصاصی متناسب با هر جرمی مجازاتی تعیین گردیده است. مثلاً برای مباشر اصلی و گاه معاون و... مجازات تعیین گردیده است.

در ضمن ماده ۴۳ ق.م.ا. کلیات و اصول را بیان کرده است. و در بند ۱ ماده ۴۳ ق.م.ا. بطور کلی تهدید را از مصادیق معاونت برمی شمارند. ولی در ماده ۶۶۹ ق.م.ا. تهدید در مورد خاصی را جرم تلقی کرده است. و در ضمن تهدید در هر جرمی که به نتیجه مجرمانه ای منجر شود را معاونت تلقی می کنند. بنابراین هیچ تعارضی بین این دو ماده وجود ندارد.

به نظر می رسد ماده ۴۳ ق.م.ا. تهدیدی را بیان می کند که در رابطه با جانی هست ولی در ماده ۶۶۹ ق.م.ا. تهدید را در نظر دارد که نسبت به مجنی علیه انجام گرفته است. در تهدید مصداق ماده ۴۳ ق.م.ا. که معاونت می باشد، شخص تهدید کننده غیر مستقیم در جرم نقش داشته ولی در تهدید ماده ۶۶۹ ق.م.ا. شخص تهدید کننده مباشر اصلی جرم است و بطور مستقیم در جرم تهدید نقش داشته است.

یک اصلی که نباید فراموش شود، اینست که ۶۰ ماده اول ق.م.ا. کلیات را تعیین کرده است و در مقام تعیین مجازات یک جرم خاص نیست. ولی ماده ۶۶۹ ق.م.ا. از مجازات یک جرم خاص صحبت می کند. بنابراین، دو ماده را نباید با هم مقایسه کرد. اما در پاسخ به اینکه مجازات تهدیدی که هم مصداق ماده ۴۳ ق.م.ا. و هم مصداق ماده ۶۶۹ ق.م.ا. می باشد باید گفت این

عمل مجرمانه تعدد معنوی جرم می باشد و مجازات آن مجازات اشد می باشد. مثلاً اگر فرد (الف) فرد (ب) را تهدید به قتل می کند تا (ب) سرقتی را انجام دهد. تحت تأثیر این تهدید سرقت انجام می گیرد. سرقت از مال (ج) است. شخص (ج) می تواند علیه (الف) و (ب) شکایت کند (الف) بعنوان معاون جرم سرقت و (ب) بعنوان مباشر

به نظر می رسد ماده ۴۳ ق.م.ا. تهدیدی را بیان می کند که در رابطه با جانی هست ولی در ماده ۶۶۹ ق.م.ا. تهدید را در نظر دارد که نسبت به مجنی علیه انجام گرفته است.

جرم سرقت می باشند و خود شخص (ب) که تهدید شده است می تواند علیه (الف) شکایت کند بعنوان اینکه (الف) او را تهدید به قتل کرده است. در واقع با یک تهدید دو عنوان مجرمانه تحقق پذیرفت یکی معاونت در سرقت و دیگری جرم خاص تهدید. اینجا عنوان مشمول ماده ۴۶ ق.م.ا. می شوند و تعدد معنوی بوده و مجازات اشد، مجازات آن خواهد بود.» (۴)

بعضی از اساتید دیگر چنین نظر داده اند: «تهدید در بعضی موارد از فرض معاونت خارج می شود. تهدید در جرائم خاصی معاونت نیست و جرم خاصی تلقی می شود

اما در پاسخ به اینکه مجازات تهدیدی که هم مصداق ماده ۴۳ ق.م.ا. و هم مصداق ماده ۶۶۹ ق.م.ا. می باشد باید گفت این عمل مجرمانه تعدد معنوی جرم می باشد

از جمله همین ماده ۶۶۹ ق.م.ا. قانون گذار در این ماده تهدید را از حالات معاونت خارج می کند و آنرا جرم خاص می شناسد در این فرض شخص تهدید کننده مباشر اصلی جرم است و معاون نمی تواند باشد. تهدید که مصداق معاونت می باشد در ماده ۴۳ ق.م.ا. بطور عام در مورد هر جرمی مصداق پیدا می کند. در واقع قانونگذار معاونت را یک جبهه و شکل گیری خاصی داده است و گفته حتماً باید جرم دیگری به وقوع بپیوندد تا در کنارش شخص تهدید کننده معاون جرم باشد.

حال اگر تهدیدی داشته باشیم که از مصادیق مواد ۶۶۹ و ۴۳ ق.م.ا. باشد، در واقع این تهدید را باید دو تهدید جداگانه در نظر بگیریم. درست است یک تهدید است

ولی در واقع دو نتیجه حاصل شده است. دو ارزش نقض شده است این دو ارزش را قانونگذار در دو ماده متفاوت مورد توجه قرار داده است. پس تعدد مادی جرم واقع شده است و مجازات آن دو جرم با هم جمع می شود. یکی مجازات جرم تهدید طبق ماده ۶۶۹ ق.م.ا. و دیگر مجازات معاونت در جرم دیگر مثل سرقت.» (۵)

نویسنده مقاله بر این عقیده است که مجازات تهدیدی که هم از مصادیق معاونت در ماده ۴۳ ق.م.ا. و هم از مصادیق ماده ۶۶۹ ق.م.ا. است، مجازات اشد را ترجیح می دهد یعنی همان تعدد معنوی جرم در این مورد صدق می کند و طبق ماده ۴۶ ق.م.ا. مجازات اشد اعمال می گردد. چون به نظر می رسد تعدد معنوی در مورد تهدید واقع شده بیشتر صدق می کند ولی تعدد مادی بسیار بعید بنظر می رسد که در این مورد صدق نماید. چطور می شود یک عمل تهدید، دو عمل مجرمانه باشد، این امکان پذیر نیست. همچنین در مورد قصد عمل مجرمانه هم باید گفت احراز قصد مجرم بسیار سخت است و شاید غیرممکن باشد. و چه اشکالی دارد که از یک عمل دو قصد مجرمانه مورد نظر باشد.

در نتیجه نظری که قائل به تعدد مادی این جرم است قابل قبول نیست، و همچنین نظری که قصد از یک عمل مجرمانه را واحد می داند مخدوش است. و همینطور دیدگاهی که فقط مجازات معاونت را اعمال می کند نظر محکم و قاطعی نمی باشد، چراکه نمی شود تهدید به عنوان معاونت که در ماده ۴۳ ق.م.ا. آمده است را جرم خاص تلقی کرده و از شمول اطلاق ماده ۶۶۹ ق.م.ا. خارج می نماید. پس بهترین راه حلی که به نظر می رسد اینست که این مورد را جزو موارد تعدد معنوی در جرم بدانیم و مجازات اشد را اعمال کنیم.

پانوشتها

- ۱- اردبیلی، محمد علی، میزان، چاپ سوم، تابستان ۸۰، ص ۴۴.
- ۲- درس گفتارهای دکتر حسین آقائی نیا.
- ۳- درس گفتارهای دکتر سپهوند.
- ۴- درس گفتارهای دکتر نجفی ابرندآبادی.
- ۵- درس گفتارهای دکتر محمد علی مهدوی ثابت.